

Fekete Dezső

Humanista mozgalom kérdései

A technikában, az orvostudományban az évek során sok kísérlet született. Ezekből az emberiség jólétét szolgáló eredmények jöttek létre. Elképzelhető, hogy lelkes, a humanizmust valló emberek új gondolatai - még ha azok ma utópisztikusak is - egyszer majd valósággá válnak.

Tudósok, felfedezők mindenkor csodákkal ajándékozták meg az emberiséget. Ugyanakkor lehetetlennek bizonyultak a felettünk leselkedő, a mai napig elháríthatatlan veszélyek leküzdésére.

Földünk halálos betegségben szenved. A terrorizmustól kezdve a kábítószer pusztításáig ezer gond és baj marja az emberiség lelkét. Gyógyulását képtelenség elérni.

Az ENSZ feladata lenne (1. cikk, 1. pont) mint a népek egyetemes kollektív szervezetének szavatolni a világbékét és a nemzetközi biztonságot. Nincs a történelemben olyan periódus, amely ne lenne háborús viharokkal terhes. A békemozgalmak, a békekutató intézetek igyekeznek a háború rémét elűzni.

Fennáll az aggodalom. Az elmúlt században a Föld számtalan országában dúltak háborúk, áldozatokkal járó cselekmények.

Napjainkban élnek azok az elképzelések, amelyek a jövőt világítanák meg. Humanisztikus korszak eljövételét tüzi ki céljául az UNOY (United Nations of Youth) projekt, amely embertudománnyal kívánja a humanisztikai fejlesztést előmozdítani.

Az Egyesült Nemzetek rendkívüli ülésén a Nők Világbéke Szövetségének elnöke Mus Hak Ja Nan Moon szenvedélyes hittel hangoztatta, hogy mozgalma olyan kérdésekre adja meg a választ, amelyek évti-

zedekig megoldatlanok voltak. Férjével 131 nemzet fiataljait hívták össze, hogy megvalósítsák legféltettebb álmaikat a szeretetről. „Az eszményi családok megjelenésével el fognak tűnni a hanyatló társadalmak jelei is, nem lesznek többé az alkohol és a kábítószer rabjai”.

Az eljövendő kor problémáit tanulmányozza a Filozófiai Világkongresszus és a Nemzetközi Szociológiai Társaság. A jövőkutatók rendszeresen világkonferenciára ülnek össze. 1990-ben nyolcvan ország 450 szakembere tanácskozott.

Ezek kétségtelenül jóhiszemű meglátások, de semmi reményt nem keltenek. Beláthatatlan út előtt állnak a kutatók. A problémáknak pusztán a diagnózisa van meg, de a gyógymód még hiányzik. Az elrettentő tények mégsem jelenthetik a meditáció szüneteltetését. Az emberiség reménye és akarata még a lehetetlennek látszó akadályokkal is szembe fog szállni. Nem lehet belenyugodni a tehetetlenségbe, mert eszünkbe jut, hogy voltak a múltban előrevivő gondolatok, melyek változást hoztak a társadalomban. Illúzió-e, ha az eszmék talaján keressük az újat. Az évszázadok egybefonódó szellemi termékek, az utópiák és az azokból eredő reális eszmék kétségtelenül érlelőleg hatottak a társadalmi változások kimenetelére, az emberiség megváltozott életkörülményeire.

Ki kell nyitni a történelem könyvet és látnunk kell, hogy voltak események, amelyek az emberek gondolkodásában és a társadalomban változást hoztak.

A **Keresztény** szellemiség évszázadokon keresztül szolgálta az emberiséget. A VIII. században a kerobingok civilizációjának éveiben az Egyház különös jelentőséggel bírt. A kolostorok sokoldalú, buzgó munkálkodás színhelyei voltak.

Az akkori apátságok Európa vallásos és intellektuális életének őrhelyei voltak. Ők tartották fenn és fejlesztették tovább a tudomány, az

irodalom, az építészet, a festészet, a zene hagyományait, a középkor kultúrájának minden eredményét.

A szerzetesek bámulatos odaadással hirdették az erkölcsöt, a békét. A jezsuiták dél-amerikai vállalkozása egy új embertípus megszületését vetíti elénk. Ugyanakkor a nevelés, oktatás alapelveit teremtették meg, melyek több mint kétszáz éven át befolyásolták az európai közép- és felsőoktatást. A Keresztény eszmeiség tette lehetővé, hogy Magyarország európai nemzetté válhatott.

Később nem töltötte be mindig az eredeti hivatást, de ugyanakkor a Keresztény szerep az egységes Európa kialakulásában szembeeszkő példája, mennyiben módosíthatják, irányíthatják újonnan fellépő spirituális tényezők a történelmi fejlődést.

A **francia forradalom** olyannyira rendkívüli esemény volt, hogy saját korunk problémáin elmélkedve mindig felfedezhetők tanulságok. A régi feudális rend, az önkényuralom után ipari és gazdasági haladás következett be. Egyszersmind hozzájárult a feudális Európa alapjainak összezúzásához is.

Saint Simon, Fourier, Voltaire, Rousseau és több gondolkodó írásai erjesztőleg hatottak.

Az angol demokrácia alapjait is gondolkodók kezdeményezték. (pl. az Igazak Szövetsége.) R.Owen - tévedései ellenére - élete végéig tevékenykedett az angol munkásmozgalomban. G.B.Show, H.G.Wells, a Webb házaspár a Fabianus társaság keretében propagálták írásaikkal a haladó eszméket.

A történelemből kiragadott példák, események az eszme térhódítását bizonyítják. Új gondolatok szükségességéből a sajtóban többször is szó esik. „A kellene egy újszerű” kívánalmat senki sem hallja meg.

Hinni kellene Eötvös Józsefnek, aki állítja, hogy „nagy veszélyek pillanatában, az államot csak eszmék menthetik meg”. Madách Imre „küzdést kíván”, mely új erőt szül, új világot ad. Az eszme mindig előre vitte az emberi nemet. Követni kell Eötvöst és szót kell fogadni Madáchnak.

Egyet kell érteni Robert Jungk osztrák író, a humanista felfogású futurológus nyilatkozatával. „Ma már nem lehet pusztán intuíció alapján dolgozni, még jobban fel kell szabadítani a képzelet szárnyalását. Egyet kell érteni ezzel a felfogással, mert már többször bebizonyosodott, hogy a képzelet „szárnyalásából” termékeny valóság jött létre. Földünk egészének kitisztulását egy új korszak bekövetkezését, mint a történelem már több ízben megmutatta, mégis a világ sorsáért aggódo gondolkodóktól, íróktól várhatjuk. A történelem feladata a figyelmeztető leckét feladni, mert a humánus területe még nagyon kopár.

Az úrhajó sebességével száguldó események egyike a jövőhöz szólt. A második évezred elején a New York Times szenzációs hírral lepte meg az újságolvasókat. Nem kisebb botrányról szólt a hír, mint a világ legnagyobb bankjában elkövetett hamis könyvelésről és sikasztásról. Érthető volt a meglepetés, mert ez a nagytekintélyű intézmény mindezideig büszkén helyezkedett el a pénzv világ csúcsán. Részletek még nem voltak ismeretesek, de óriási volt a felháborodás és a bizalom még az örök dollárban is megrendült.

Hogyan történhetett mégis ez a bűnös kisiklás? Az elismert pénzügyi vezetők ellenőrzése bizonyára nem hiányzott. Felmerült a kérdés: mi a garanciája annak, hogy hasonló esetek nem fogják nyugtalanítani az embereket? A bank vezetőinek, annak idején történt jelölése körültekintően, kellően megalapozott volt-e?

A korrupciós hír sok személyiséget mozgatott meg. Az illusztris közgazdász mindenekelőtt azt állapította meg, hogy a szelekció kérdé-

se nem egy a sok megoldandó probléma között, hanem azt központi kérdésnek kell feltüntetni. Ennek a folyamatos megoldása teszi majd lehetővé minden hiányosság leküzdését. A szociológus a vezetők kiválasztásának eddigi módszereit hiányosnak tartotta. Szükségesnek vélte tudományos módszerek alkalmazását, mint azt több multinacionális vállalat már bevezette. Elképzelhető e célból új tudomány megalkotása, mert manapság az eredményesebb teljesítmények érdekében természetesnek tartják tudományos előírások igénybevételét. Tudománya van a közgazdaságnak, a pedagógiának, a filmnek, a sportnak, még a divatnak is. Egyszerű okoskodással látni kell, ha az emberi test gyógyítása tudományos felkészültséget igényel, akkor egy nagy „test”, egy szervezet, egy ország igazgatása sem nélkülözheti a tudósok tapasztalatait.

Egy pedagógus véleménye szerint, bármennyire kívánatos az „Emberértékelés” megalkotása, az abban foglalt előírások holt betűkké válhatnak mindaddig, míg azok gyakorlati megoldása nem történt meg. Fontosnak tartaná egy mozgalom megindítását, melynek propagandáját érthetően vihetnék a köztudatba.

Milyen célt is szolgál a helyes kiválasztás?

A bankbotrányjal kapcsolatos megnyilatkozások behatoltak az irodalmi életbe. A történész filozófusnő szenvedélyes hangon, szinte számon kérte Platon tanításának megfogadását. Évszázadok múltán intelme a mai napig követendő lenne. Platon tanította a kiválasztás fontosságát, ami „nemcsak az állam irányítóira vonatkozik, hanem minden tevékenységben működő vezetőkre”. „Előlről kell vizsgálnunk a vezetők kiválasztását. Államszeretőknek kell mutatkozniuk és próbára kell tenni őket, meg kell győződnünk róla, hogy érzéseiket viszontagságokban sem tagadják meg. Aki erre nem képes, el kell tanácsolnunk és csak aki színtisztán mindenben hűnek bizonyult - mint a tűzben próbált arany - azt tegyük meg vezetőnek”.

Rotterdami Erasmus is felismerte a szelekció jelentőségét. „A keresztény fejedelem neveltetése” című művében megállapított tézisek minden irányító munkakörben dolgozó emberre érvényesek. Szentenciái az élet minden területét érintették. Kezdve az ország vezetésétől, az alsóbb nép gondjaitól, a pedagógia, a nevelés problémájáig. Meggyőződése szerint az állam boldogulása nagymértékben attól függ, hogy milyen tiszta a hivatalnokok kiválasztása, a tisztségek szétoosztása. Felismerte, hogy a helyes kiválasztás nemcsak minden tevékenység tökéletesítését szolgálja, hanem ezen túlmenően különös jelentőséggel példaképeket teremt, akik magatartásukkal az erkölcsre hatni tudnak.

A botrány hullámai nem csendesedtek. Értelmiségiek körében izgalmas témává vált a gazdasági vezetők szakszerű kiválasztásának kérdése. A kezdeményezők úgy látták, nem ők az egyedüliek, akik a jövő problémáin törnek a fejüket. A folytatott vita anyagát elküldték a bécsi Rudolf und Kulturstatten Intézetnek, azzal a kéréssel, továbbításnak egy-egy példányt az európai szövetségeknek.

Nem telt el egy év, meglelégedéssel olvasták a bécsiek véleményét és állásfoglalását. A kutatásokat érdemes elkezdni és létesíteni kell az e célt szolgáló szakmai műhelyt. Magvakat kellene elültetni, melyek egyszer kicsíráznak. A bécsiek szerint Zamenhof vágya is ma még utópia, az eszperantisták mégis hiszik, eljöhhet a világnyelv térhódítása.

A német politológus az új tudomány megteremtését kívánatosnak tartja. Újságírók rendszeres felvilágosító írása elősegítheti, hogy ez az új gondolat a köztudatba jusson.

Érdekes volt az angol tudós véleménye, aki szerint ellenszenvet válthat ki a kezdeményezés, mert az amúgy is nehéz érvényesülés útja még több akadályba ütköznék. A pozícióban ülők félnének egy új megmérettetéstől.

A Zürcher Zeitung illetékese érdeemesnek tartotta ezt a kezdeményezést értékelni. Többek között megállapította, ha a gondolatok ma még utópisztikusak, helytelen azokat megmosolyogni; mondanivalójukat semmibe venni.

A kezdeményezők számára a vélemények megnyugtatóak voltak. Ugyanakkor felmerült a nagy kérdés, hogyan vihetők az elképzelések a nyilvánosság elé. A nemzetközi humanista mozgalom széleskörű szervezetére gondoltak. Ezek célkitűzéseivel egyetértettek. Nemes feladatok megvalósítását azonban még belátható időn belül sem látták lehetségesnek. Aggályaikat tetézte, hogy szervezetükben még alig található egy új gondolat megértői. Nincsenek az elmúlt századok bátor kezdeményezői, Albert Schweitzer, Teréztanya és a többi nemes egyéniségek, akik mintaképek lehetnének. Az emberek többségében egyre apad a humánus érzés és ez késlelteti a megvalósulást.

A XX. század közepén akadt köztük egy pedagógus, aki könyvtárlátogatása során a porosodó, elnyűtt könyvek között szokatlan című írást talált. „Az eszményre ma is szükség van”, több mint 150 évvel ezelőtt megjelent kéziratot. Azonnal felkeltette érdeklődését és rájött arra, hogy régi, megoldatlan problémáról van szó. A pedagógus felvilágosító munkájának eredményeképpen elhintette az elképzelések lényegét. Mind többen voltak az érdeklődők és elérte, hogy megszűnt az eddigi enerváltság. Évekig tartott, míg a mozgalomban megkezdődött az élőszo propagandája. Ismerősök, barátok körében, majd kulturházakban rövidre fogott felvilágosítással.

A platoni gondolat tudatosításában legfontosabb feladatnak tekintették az eszmei tartalom ismertetését. Meggyőződésük szerint ez az írott szó hatalmával érhető el. Elérték, hogy a napilapok hetente egyszer közleményüknek helyt adjanak. Lássák az emberek, hogy a gazdaság fejlődése a szakmájukat értő emberek irányításával érhető el. A sajtó híreiből, vagy közvetlen tapasztalatokból szerzett eseményeket tárták az olvasók elé annak tudatosítása céljából, hogy a jó, vagy

helytelen teljesítmény gyökere a vezető működésében keresendő. Felismerhetik az emberek az összefüggéseket. Milyen eredmények születnek alkalmas vezetők működéséből és mennyi anyagi kár származhat egy szakszerűtlen vezetésből.

A mozgalom még szűk körben ismeretes, de így is jöttek a kritikus észrevételek. A hivatásos társadalomtudorok a kezdeményezést konkrét kísérletnek tartották. Az akadémikus szerint csak az anyagot lehet tudományos vizsgálatnak alávetni. Állította, hogy e nélkül is utat tör a tehetség és kitermelődnek az alkalmas vezetők.

Az akadémikusok véleményét nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A humanisták szükségesnek tartották nyílt levélben nézetüket megcáfolni. A vezetők kiválasztása a múltban kizárólag az ún. „ösztönös” módszerekkel történt. Gondos mérlegeléssel, legtöbbször az előző munkahelyről kapott információk alapján. Ugyanakkor gyakran előfordult, hogy a szelekció mégsem volt alapos. Egy veszteséges vállalatnál világossá vált, hogy az objektív ártó körülmények mellett feleltlenül helyeztek embereket vezetői pozícióba.

Egy nagy beruházás szakszerűtlen tervezése folytán milliárdos veszteség keletkezett az üzembe helyezés után. A Dunai Vízlépcső építésével kapcsolatos tehetetlenség húsz évig tartott. Egy vízgazdálkodó szakmérnök jellemző sorai: „Ne érje az a vád a szakembereket, hogy nem jelezték: elfogadhatatlannak találják a vízlépcsőkérdés ilyen megoldását. Az eseményekre nincs befolyásuk, mert a vitákban már rég nem szakmai, hanem politikai érvek döntenek. A dilettantizmus iszonyú pénzbe kerül”.

A csernobili tragédiából kitűnik, hogy nemcsak a véletlen üzemzavar volt a dráma okozója. Bizonyára a hanyagságnak, tudatlanságnak szerepe volt számtalan ember halálának, rokkantságának, valamint a milliárdos veszteségeknek.

A fejlődő és az elmaradott országokban manapság is az „öszönös” kiválasztást követik. Események bizonyítják, hogy a szakszerűtlen kiválasztás évszázadok óta okoz mérhetetlen veszteségeket.

Az ókori idézet sorai a mai napig figyelmeztetők. „Úgy tűnt, hogy sikerült megmenteni a régi Athént, de csalóka volt a látszat - nemcsak a súlyos anyagi károk miatt, hanem azért is, mert rohamosan fajult el a demokrácia, a teljes jogú polgárok uralma. A nép rovására a bankárok, üzletelő vagyonosok kezébe került a tényleges hatalom. A politikai vezetést pedig egyhangú demagógok kaparintották meg”. (Sokrates)

A tudományos kiválasztás mellett a fejlett országok sem nélkülözik az „öszönös” módszereket. Ugyanakkor éppen a mind nagyobb teljesítmények érdekében figyelembe vesznek pszichológiai, egészségügyi, magatartási szempontokat, információs irodák véleményét. Intézményesen kutatnak tehetséges fiatalok után. Igénybe veszik még a grafológiai tudnivalókat is és minden elővigyázatosság mellett a vezetőképző intézetek sem állanak hivatásuk magaslatán, mert egy bővülő tudományágat megfelelő „termőföldbe” kell beágyazni. Nem mindegy tehát, kit küldenek vezető képzésre.

Az akadémikus kifogásai nem változtatták meg szilárd meggyőződésüket. Csigalassúsággal haladt a mozgalmuk. Zökkenő útjuk több évig tartott és a viszonylagos nyugalmat egy újabb támadás zavarta meg. A gáncsoskodók nem nyughattak és színre lépett a gyűlölködés.

Egy vállalkozó - anélkül, hogy ismerte volna a humanisták elképzeléseit - azt állította, hogy kezdeményezésükre semmi szükség nincs. Ennek hatására néhány üzletember, politikus is hasonlóképpen nyilatkozott. Borzadtak minden újtól és féltették megszokott életvitelüket. Egyéni törekvésük útját sem látták akadályoktól mentesnek. Aggályuk oda fajult, hogy hangot adtak tiltakozásuknak és követelték a mozgalom betiltását. Mindezek sújtották a humanistákat, mert a napilapok-

ban megjelent ármánykodó nyilatkozatok kételyeket keltettek a közvéleményben.

A tetőpontra hágott szenvedélyes párbeszédben beleszólt a nemzetközileg is elismert szaktekintély, több vállalat tanácsadója. Határozottan egyetértett a humanisták törekvéseivel. Állította, hogy elképzelésük nagyon is időszerű. Egyszerű érvekkel erősítette meg nyilatkozatát. A profit a zökkenőmentesen működő gyár, vállalat becsületes, alkalmas emberek irányítását követeli. Ennek köszönhető sok vállalat világszerte nélkülözhetetlennek tartja vezetőik alapos kiválasztását és a szelekció állandó tökéletesítés érdekében tudományos módszereket is alkalmaznak.

A tudós nyilatkozatát sokan nem értették, a televízió vitájában csak szenzációt észleltek. A humanisták ismét tapasztalták, milyen ingatag a közvélemény. Világossá kellett tenni ennek a számukra értékes erőnek a jellegzetességeit. Ez ugyanolyan természetes jelenség, mint a szél, vagy a nap. Ez az energia fejlődik, épül, de rombolni is képes. Hasonlóképpen mint azt a múlt megmutatta, amikor hamis eszméket hirdetők tömegeket vittek a végveszélybe.

A közvélemény energiája azonban nemes energiaforrásokból tevődik össze. A Naphoz hasonlóan meleget is áraszt. Rejtekhelyen van rengeteg okos szó, merész elgondolás. Kincsesbányával felmérhető érték van a mélyben. Ennek feltárása lenne a feladat, mert ez hozhat erőteljes fejlődést. Ezt a konstruktív-energiát kellene elevenné tenni, hogy a helyes nézetek - a laikus közvélemény segítségével - életre keljenek.

Mindezideig ritkán sikerült, hogy ez az erő ott érvényesüljön, ahol arra valóban szükség lenne. Figyelemreméltó az újságok levelezési rovata, de ez a lehetőség kevés alkalommal talál megértésre. Ugyancsak nem érvényesül a közvélemény a szakmai vélemények megfelelő értékelésében. Az erőteljes megnyilvánulás, a sztrájk felhívások, a

bérvkövetelések, a sport teljesítmények, a hangversenyek tapsorkánjában érvényesül. A közvélemény megerősödését a humanisták még nagyon sokáig nem képesek elérni. Célkitűzéseiktől nem tántoríthatja el őket, ha a perspektívák csak a nagy messzeségben érzékelhetők.

Látták, hogy az előrehaladásnak nagyobb lendület kellene adni és többek véleménye szerint tettekretevétségük megerősödése az írótól lenne remélhető. Bízta abban, hogy a tollforgatók alkalmasak lehetnének a politikai eszme megértését elmozdítani. Állításukban benne lehet az a mozgató erő, amely az elképzelések lényegét megfelelően a közvélemény elé tárhatja.

Az emberek többsége a szenzációkra éhes. A milliós példányszám-ban megjelenő magazinok nyújthatnának lehetőséget, mert a száraz tanulmányok bármennyire világos az okfejtésük az embereket csak lassan győzhetik meg.

Az írók évszázadok óta sokszor életük kockáztatásával küzdöttek az igazságért, egy jobb társadalom megteremtéséért. Eklatáns példája ennek a kétszáz évvel ezelőtt megjelent Stowe regénye, a „Tamás bátya kunyhója”. Népszerűsége mellett világméretű gazdasági és politikai hatást gyakorolt az amerikai társadalomra.

A XX. század derekán a humanisták kezdtek reménykedni az írók alkotóképességében. Az elmúlt századok folyamán éppen ők vitték előre a haladás gondolatát. Megjelentek olyan írások, amelyek felkel-tették üzletemberek figyelmét és lassan behatoltak körükbe. A nyugat-európai üzletemberek, akik egyetértettek a humanista elvekkel, gyakran megfordultak a Humanista Szövetség bécsi irodájában. Érdekes, tanulságos beszélgetések zajlottak. Átlagon felüli, széles látókörű emberek sokszor új gondolatokat ébresztettek.

Figyelemreméltó eszmecsere alakult ki. Az európai gazdaság sike-rében kétségtelenül nagy szerepe volt a kiváló vállalkozóknak, menedzsereknek. Gondoljunk Siemens, a Bosch, a Philips és a többiek tel-

jesítményeire. Ugyanakkor hol voltak, voltak-e egyáltalán Közép-Európa keleti részein hasonló kiváló menedzserek? Saját hazájuk gazdasági felemelkedésében bizonyára szükség lett volna rájuk. Szó esett a fejlődő országokról, ahol nemcsak az életszínvonal alacsony, hanem nagy tömegek élnek a létminimum alatt, vagy súlyos nyomorban.

Az ambíciózus, kezdeményező emberben akaratlanul a segíteni akarás vágya támadt fel. Vajon mikor és kik szüntetik meg a 800 millió ember éhségét?

Hogyan érhető el, hogy becsületes, rátermett menedzserek, szem előtt tartva a közérdeket, hasonlóképpen, mint az Nyugaton sikerült, fellendíthessék az elmaradt országok gazdaságát?

Ezek a tragikus hírek aggodalmakat keltenek és felmerül bennünk, egy ma még elképzelhetetlen kezdeményezés. Nem kellene-e újszerű lépéssel hozzáfogni a reménytelenségben sínylődő tömegek éhezésének legalább fokozatos felszámolását? Ezzel a fontos akcióval nemcsak emberbaráti misszió teljesülne. Az éhezés a nyomor, mint a statisztikák mutatják, egyre nagyobb mértékben szüli a bűnözést.

A magyar fiatalok tudják, hogy ezek a kérdések foglalkoztatják a humanistákat is. Megfogalmaztak egy memorandumot és elküldték a bécsi irodának. Bízunk abban, hogy javaslatuk a legismertebb amerikai humanista szövetséghez is eljut. A memorandum az alábbiakat tartalmazza:

„Az Amerikai Humanista Szövetségnek

Bizalommal fordulunk Önökhöz és régi szándékunkat valósítjuk meg azzal, hogy ismertetjük szövetségünk évtizedes működését. Biztosak vagyunk abban, hogy a napról napra romboló véres események Önökben is aggodalmakat keltenek.

Mindezideig nem tudunk olyan kezdeményezésről, amelyek korunk súlyos problémájának megoldására reményt nyújthatnának. Régi eszmékhez kell tehát fordulnunk, mert azok, mint a történelem bizonyítja, a társadalomban már hoztak fordulatot. A platonai eszme sejteti a vezető ember hivatását. „A the right man the right place” érvényes elve rámutat minden emberi tevékenység lényegére.

Ha figyelembe vehetnénk a világ következményének szavát, egyöntetű lenne a válasz, hogy csak egy nagyhatalom tehetne lépéseket ahhoz, hogy az emberekben reményt keltsen. Az USA világtörténelmi szerepe a demokrácia, a magas életszínvonal megteremtése alkalmassá teszi erre a kezdeményezésre.

Az USA világhatalmi pozícióját kiváló emberek tevékenységének köszönheti. Ilyen emberek azóta is vannak. A múlt kimagasló egyéniségei: Rooseveltt és még sokan mások, követendő mintaképek.

A nagyvállalatok kitűnő apparátussal megtalálják azokat a jelölteket, akik kitartóan védik üzleti érdekeiket. Ehhez hasonlóan szükség lenne megismerni azokat, akik a közérdeket is szolgálják. Ebben a kutatómunkában elsősorban Szövetségük közreműködésével lehetne eredményt elérni.

Ezek a tehetséges emberek felkészültségükkel, pozíciójukkal eljutnának a gazdasági hatalmasságokhoz. Intelligenciájukkal, széles látókörrrel felismerik a pénzvilág kontinentális erejét. Diplomáciai tárgyalóképességükkel még a nagyhatalmak körében a kompromisszumos légkört teremthetnek.

Ez lehet évtizedes, vagy akár évszázados munka. Ma ez még utópia, de a rendkívüli egyéniségek, az újat kereső iniciatívákkal teli emberektől várható a békekorszak kibontakozásának a lehetősége.

A megújuló nemzedék teljesíteni fogja az amerikaiak misszióját. Örülnénk, ha mód nyílna személyes eszmecserének”.

A humanista vezetőség egyetértett a levél tartalmával, de annak elküldése előtt amerikai információk beszerzését tartotta szükségesnek. Hiteles tájékoztató szervek szerint az USA-ban sok emberbaráti egyesület működik. A legtekintélyesebb, a népszerű. US. of Humanism Association, így nekik küldték meg az európaiak levelét.

Rövid időn belül jött a válasz, melyben kezdeményezésükről bővebb tájékoztatást kértek. Ennek eleget téve megírták, hogy nemcsak egy világhatalomban működő egyesülethez fordultak, hanem tudták, hogy humanista, kreatív tevékenységük eredményesnek bizonyult.

Programjukat - Platon, Sokrates, Erasmus – műveire alapozták, hogy azok korunk problémáinak megoldásában hasznos, követendő tanulságok legyenek.

A történelem bizonyítja, hogy eszmék már hoztak fordulatot a társadalomban, még akkor is, ha jelentőségük csak később bizonyult eredményesnek.

A vezetők szakszerű kiválasztása az USA-ban nagyrészt sikeres, de világszerte megoldatlan a szelekció kérdése. Ennek felismerése és a gyakorlatban történő alkalmazása az évek során erjesztőleg hat a társadalom kívánatos kitisztulására.

Ennek következményeként - még ha nagyon messze is - de előbb utóbb kitermelődhetnek a tehetségek, melyek megakadályozhatják a világ súlyos gondjainak elharapózását.

Az US Association of humanism vezetősége utópisztikusnak, ugyanakkor érdekesnek tartotta az európaiak kezdeményezését. Hasznosnak vélték a különböző véleményeket, mert ezek ismeretében kialakulhat egy érdemleges állásfoglalás. Érdekes és ellentmondó nézetek hangzottak el. Sokan már eleve halálra ítélt tervnek tartották az európai elképzelést. Neves tudósok, professzorok az évek folyamán megjelent könyveire hivatkoztak. (Irodalomtörténészek ismertetése ezek-

ről a művekről aláhúzza a jogos kétkedést.) Történt-e azóta biztató, vagy halvány reménykeltő kezdeményezés? Az egyik nézet szerint a hivatott testület az ENSZ megújítására lenne szükség. Ezek a kísérletek mindez ideig reménytelenek. Ugyanakkor a jövőkutatási és az ehhez hasonló kongresszusok határozataiban sem reménykedhetünk.

Voltak felszólalók, akik az ókori bölcsek erélyes követeléseire hivatkoztak. Mindenütt el kell távolítani azokat a vezetőket, akik képtelenek a köz érdekét szolgálni. Ez a kíváncsi természetesen csak ábránd, mert a jelenlegi választási rendszer, a tudománytalan szelekció ezt nagyon sokáig lehetetlenné teszi.

Szenvedélyes hangon szólalt meg egy pedagógus. Indokolt és sürgős kezdeményezések kellenének a bűnözés és terrorizmus megfékezésére, még akkor is, ha a közeljövőben erre csak halvány remény sem mutatkozik. Elrémítők az újságcikkek: „Már az alvilágba is beépült a rendőrség és az tovább szerveződik”, a „XXI. század pestisévé válhat a terrorizmus”. „Rettegnek a japán szülők és gyermekek”.

Megtörtént esemény mutatta már évekkal ezelőtt mennyire indokolt az általános aggodalom. Egy vállalatot elnöke a szokásos nyári multságát tartotta. A jókedvű társaság éjjel felé riadtan hagyta el a villát, melyet több belövés célzott meg. Társaságában az elnök másnap így szólt: „Fel kell ébrednünk arra, hogy az oklahomai szörnyűség valamennyiünk életét veszélyezteti. Nem rémálom, hanem valóságos örvény kering fejkünk felett, ami gazdagokat és szegényeket egyaránt sújt”. A mindig kezdeményező elnök saját költségén több millió röpirattal hívta fel a művelt nép figyelmét, összefogni, cselekedni kell.

Felhívását sajnálkozás, közömbösség követte. Sokan természeti csapásnak tekintik a terrorizmust, ami leküzdhetetlen. A pedagógus mellett valamennyien érezték, hogy a világ bajainak leküzdésében, a lehetőségeit tekintetbe véve mindenkinek részt kellene venni.

Az Egyesület szűk körű véleménykutatása napokig tartott. Meglepő érdeklődéssel hallgatták az ismert szociológus nézetét - aki egyetértett ugyan a múlt bölcsének gondolataival - de felvetette H.G. Wells angol író utópisztikus elképzeléseit. Wells már az újkor problémáit is ismerve, meggyőződését határozott kiáltványban fogalmazta meg. „Üljenek le a hatalmasok a nagy kerek asztalhoz, mert csak ezeknek áll módjukban a világon konstruktív változásokat megteremteni.

Egy alkotó forradalom csak akkor érheti el célját, ha hatalommal rendelkezik. Az is világos, hogy ma már a legnagyobb hatalom a modern nagyipari vezérek és a pénzarisztokrácia kezében van. Tehát csak ezek változtathatják meg az emberi élet hiányait senki más”. Ezek egyike, másika már többször leült a nagy kerek asztalhoz, de a problémák csak diagnózis jellegűek voltak. A változás sürgős szükségessége még nem merült fel és önmaguktól nem fognak hozzá, hogy rendbe hozzák a világot. A közvélemény is gyenge még ahhoz, hogy rábírja őket egy megújulás eléréséhez.

A több, mint száz évvel ezelőtt megalakult Humanista Világszövetség lett volna hivatott arra, hogy egy jobb világ alapjának terveit lerakják. Annak idején a mozgalom valóban a legnemesebb célok megvalósítását tűzte ki célul.

A Humanista Világszövetség Magyarországon tartotta a XVI. Kongresszusát. Íme a meghívói:

Meghívó

A Humanista Világszövetség, a Magyar Humanista Társaság, a Humanitás Bünmegelőzési és Társadalmi Beilleszkedést Segítő Társaság Szervező Bizottsága tisztelettel meghívja Önt és munkatársait a Budapesten 1997 augusztusában sorra kerülő

XVI. HUMANISTA VILÁGKONGRESSZUSRA.

Budapest, 1995. október 15.

A XVI. kongresszus megtartását feltételezhetően az érdektelenség folytán elhalasztották.

- A szekcióülések fő témái:
- Humanizmus a világbékéért és az emberi haladásért
- Humanizmus a haladásért és a jövőért
- Humanizmus a társadalmi igazságosságért
- Humanizmus és a valláserkölc
- Humanizmus a művészetekben és a történelemben
- Humanizmus és politika
- Humanizmus a terrorizmus és a bűnözés megelőzéséért.

A fő témák az emberiség évszázados óhaját tükrözik. Ezek egyenlőre ábrándnak tűnnek.

A valóra váltás csak a távoli jövőben képzelhető el.

Egy jómódú ember kívánatosnak vélte az írott propagandát és remélte, hogy a betű hatalmával az emberek megértik a humanisták célkitűzéseit, a jövőperspektívákat. Mint sikeres vállalkozó hitte, hogy a tehetséges kezdeményező gazdasági szakemberek közreműködésével előrejutás teremthető a világban.

A humanisták a gyakori érdektelenség, kudarc ellenére hirdették elgondolásukat, és reménykedtek, később lesz lehetőség elveik tudatosítására. Az US Association of Humanism az európaiakkal karöltve dolgozta ki a jövőendő tennivalóit.

Kiindultak abból az egyszerű tényből, hogy a kereskedelem naponta milliós költségekkel ajánlja portékáját. A humanisták által hirdettek sem maradhatnak a némaságban. A több ezer példányban kiadott angol és német nyelvű néhány oldalas kiskönyv ismertette a humanista mozgalom lényegét. Tudatosítva, hogy bármely munkahely eredményességének előfeltétele annak vezetőjétől, képességétől függ. Az emberek ennek jelentőségét általában nem értik, még kevésbé annak összefüggéseit. Érthetővé kellett tenni, hogy a humanisták mozgalmá-

nak célja, „annak” majdani megvalósulása, nem „csodaszer”. Csak egy kis lépés a jobb világ megteremtésére, melynek magjait kívánja elvetni.

Elérték, hogy a napilapok havonta egyszer helyt adjanak a humanista mozgalommal kapcsolatos rövid közleményeknek. Sikerült a mozgalom lényegét ismertető - mindenki által érthető - cikkek rendszeres megjelentetését is elérni.

Általános érdeklődést keltett az ismert történész fejtegetése. Elemezte a nagy ellentmondás szomorú jelenségét. Bámulatos a fejlődés a technika minden területén egészen az űrkutatásig. Eredményeket érnek el a természettudományok és fantasztikus teljesítményeket látnak még a sport területén is. Ugyanakkor egy sereg kérdés megoldatlan. Az emberiség szívesen látná ezeknek a kutatását. Sokan egyetértettek az újságíró cikkével, aki hasznosnak találná a hírszolgálat reformját. Egy közvélemény kutatásból kiderült, hogy fontos lenne a sorsukat érintő problémák megoldásába az „illetékes” közvélemény észrevételeit figyelembe venni.

Az indulás legfontosabb feladata a megértő, odaadó emberek együttese. Bizonyára lesznek lelkes, önként jelentkezők, akik értik és érzik az eszme hirdetésének szükségességét. Akadnak majd olyan személyek, akik a hallgatóság előtt érthetően világítják meg a humanista mozgalom perspektíváit. Gondosan foglalkoznak a javaslatokkal - legyenek azok írásban - és nem maradnak el azok alapos, a lehetőség szerinti felhasználásával sem.

Számítani kellett a meg nem értők, valamint a rosszindulatú megnyilvánulásokra. Ezeket felkészült humanista emberek cáfolják és igyekeznek őket kellőképpen meggyőzni. Voltak, akik politikai féltékenységből és egyéb szubjektív okokból nem tartották kívánatosnak egy jövőző vezető alkalmasságának megméréttetését. Egyesek talán valami forradalmi jellegű akciót sejtettek. Ezeket éppen a humanisták

egyik alapkövetelésével kellett „visszaverni”. A fő feladat éppen az, hogy a mind tökéletesebb szelekció vezethet a gazdaság fejlődéséhez. A jövőt tekintve így érhető el a példakép követése. A fejlett országok magasabb életszínvonala, ahol még a szegényebb rétegek is megfelelő életkörülmények között élnek.

A humanista mozgalom, ha lassan is, de észrevehetően fejlődött a két kontinens városaiban. Az itt élő értelmiségiek magánbeszélgetésükben gyakran felvetődött a kérdés: Van-e értelme egy távoli jövőben bekövetkező megújulásért propagandát folytatni? Hogyan látják a humanisták, hogy utódaik is megfelelően fogják-e követni őket? Érdekes módon merült fel a kérdés. Egyesületek ezrei az évek során többekévesb é eredményesen tevékenykednek. Működésük kiértékeléséből kiténik, valóban hasznára váltak-e a társadalomnak. A kedvező sikerek mellett bizonyára „üresjáratok” is mutatkozhatnak.

Felmerül a kérdés: a humanista mozgalom vajon nem szolgálja-e milliók, sőt milliárdok életbevágó szükségletét? Egy olyan mozgalom, mely becsületes munkát, alkalmas vezetők kiválasztását, a tömegek igényeinek fokozatos kielégítését hirdeti. Perspektívát jelez, még ha az csak a távoli jövőben mutatkozhat realizálhatónak. Még kiderítetlen, mi volt az oka a humanista mozgalom passzivitásának.

Valószínűleg még kevesen vannak, akik valóban érdeklődnének az elvont eszme iránt. Az emberek többsége rabjai az egyre növekvő televízió szolgáltatásoknak. A túlzott közömbösség mellett van egy réteg, ahová elhallatszik a humanisták hangja. Ez bátorítja őket és nem adják fel a reményt. Kitartóan folytatják felvilágosító munkájukat.

A XX. században a napilapok „humanizmus” rovatában már rendszeresen megjelentek a mozgalom kérdéseit érintő írások. A cikkek világos okfejtései mind több gazdasági ember körében keltettek visszhangot.

Ezek közé tartoztak a magyar humanisták, akik emlékeztek elődeik aggodalmára. Jogos félelemmel szemlélték a tőlük keletre elkerülő országok súlyos helyzetét. Érintette ez a közép-európai államokat is, mert a bevándorlók, a munkanélküliek és az egyre terjedő bűnözés számukra sem volt érdektelen.

Ezeket a súlyos állapotokat a Nyugat sem szemlélte közömbösen. Így alakult ki, hogy néhány nemzetközi pénzüintézet nyújtott finanszírozási támogatást. Évek óta azonban a rászoruló néprétegek nem érzékelik helyzetük javulását. A közvélemény a dollárok hiteleitől azt remélte, hogy a nincstelenek, az éhezők léte javulni fog. A külföldi segítség számukra még egy koldusnak odadobott adományt sem jelentett. Az elesett emberek segítségüktől nem állanak talpra.

Több szakember kritikus szemmel figyelte a Világbank támogatásainak ellentmondásait. Magyarországon annak idején 17 közgazdász aláírásával - a sajtóban is megjelent - levélben kérték a bank igazgatóját, változtassa meg az eddigi módszereket. A Világbank alapokmánya a munkanélküliség csökkentését, az életszínvonal javulását helyezte kilátásba. Az alapokmány reménykeltő sorai, az ígéretek nem váltak be.

Ez a csalódottság késztetett néhány humanista gazdasági embert és a velük egyetértő személyiségeket egy többoldalas javaslat benyújtására. Ebben elsősorban kifejtették, hogy a segítség nem jutott az elsőrendű szükségletek kielégítésére. Ha a támogatás valóban észszerűen történik, az nemcsak eredményességét tekintve lehet példakép, hanem továbbmenve eljuthatna egész Indiáig.

Felmerül a kérdés, remélhető-e a világ sok országában sínylődők helyzetének javulása, ha a Glóbus egész kistrégióiban a támogatás alig jut előbbre.

A megfelelő indokokkal elkészített beadványra, sem a Világbank, sem a nagy nemzetközi pénzüzetek érdemleges választ nem adott.

A humanista elveket valló embereknek ezek után be kellett ismer- niük, hogy meggyőződésük, összefogásuk túl gyenge még ahhoz is, hogy javaslatukat legalább figyelembe vegyék. A meg nem értés ku- darca azonban nem törte meg őket. Állhatatosságuk, a bennük levő hivatástudattal további lépéseket diktált.

A történelem tanulsága szerint a válságos korszakokban a népek él- ni akarása mozgalmakat, forradalmakat váltottak ki. Ezekben a folya- matokban a fő szerepet kiváló, az átlag emberektől eltérő egyéniségek vállalták.

Hasznosnak vélték felidézni az amerikai hőskor vezetőinek életút- ját, emlékeztetve milyen döntő szerepük volt a győzelem kivívásában. Felkértek két ismert történészt, írják meg terjedelmes cikkben ennek a kornak történetét a kezdettől egészen a diadalig. Tűnjön ki soraikból, hogy a harc irányítóinak személyes küzdelme mennyiben hatott a mai napig szilárd alapokra helyezett ország életére. Ezek kezdeményezé- sének, képességének köszönhetően évtizedek alatt világhatalom te- remtődött.

A világ gazdasági, ipari átalakulásában a trösztök megalapítói je- lentős szerepet vállaltak. Az ismert gazdaságtörténész hitelesen ábrá- zolja a „Szuper gazdagok” c. könyvében az alapítók életútját. Kiemeli ezek átlagon felüli szaktudását, szervezőképességét nem mellőzve a sokszor erkölcstelen módszereiket. Ezek a rendkívüli emberek ugyan- csak felkészült menedzserekkel, törekvő üzletemberek. Világszerte elismert termékekkel szolgálták az egyre fokozódó szükségleteket.

A humanisták úgy látták, ha ezek a tehetséges emberek a még köz- ügyekben is aktív részt vállaltak, akkor feltételezhető, hogy hasznos javaslatokkal népük javát is szolgáltadják.

A politikus Roosevelt a tömeges munkanélküliség idején négy év alatt milliárdokkal, hasznos beruházásokkal teremtett munkaalkalmat. Akciója akkor az egész világ közvéleményének csodálatát váltotta ki.

Számos történet szól arról, hogy válságos korszakokban mindig akad egy bátor ember, aki megoldást talál, egyengeti a kibontakozás útját.

A humanisták szerint a XX. században már „válságos korszakok” halmaza okoz gondot az emberiségnek. Ezekben a tragikus helyzetekben reménytelennek látszik a bajok leküzdése. Ezek után felmerül a kérdés, nem volt-e elfecsérelt idő az évtizedek alatt a kétségtelen nemes küzdelem? Lehorgasztott fejjel a borúlátás ellenére tanakodtak. Végül is a harc további folytatása mellett döntöttek. Lelkiismeretük parancsára hallgattak. Hinniük kellett, hogy ha törekvésük bármennyire értelmetlennek is látszik, még mindig többet érhet, mint az élet tétlen szemlélése.

Szorult helyzetben még egy abszolút ötletet is meg kell hallgatni. A humanisták egyik amerikai öregje még emlékezett az aggódo milliárdosra, akire mélységesen hatott a múlt század végén az Oklahomában elkövetett több, mint száz ember halálát követelő szörnyű terrortámadás. Elhatározta, hogy ezernyi röpirattal drámai felhívást intéz a közvéleményhez.

Nem volt meglepő, hogy a többség a kiáltványát közömbösen fogadta. A milliárdos kezdeményezését mindennek ellenére követték a humanisták. Az eredmény hasonló közönyt váltott ki. Az akció mégsem volt teljesen hiábavaló. Egymástól távol lakó levélíró azt sugallta, kutassanak a humanisták, találják meg a töprengő embereket. Tudósok, lelkiismeretes értelmiségiek között bizonyára akadnak figyelemre méltóak. Még nem közölt, vagy visszautasított írások, melyek örökre a fiókokban rekedtek.

Kézlegyintéssel olvasták az ismeretlen levélíró sorait és latolgatva a lehetőségeket feltételezték, bizonyára vannak gondolkodó emberek. Látva a világ rendetlenségét törik a fejüket valami megoldáson. Az is lehet, hogy értékes meglátások nyugszanak és alusszák „csipkerózsika” álmaikat anélkül, hogy bárki tudomást szerezne róluk. A megvalósíthatatlannak látszó ötletet mégsem felejtették el.

A humanisták elsősorban a szó nemes értelmében az emberszeretetet hirdették. Ezen felül hívei vannak a szellemi áramlatnak, amely az emberi egyéniség szabad fejlődésének központba állítását tartja szükségesnek. Az idők folyamán, éppen mozgalmuknak eredményeképpen már megközelítették a híres angol író G.B. Show századokkal előtt leírt elképzelését: „Kellene az a fajta ember, aki a szemlélődés útján igyekszik felfedezni a világ titkos szándékát és tetteivel igyekszik végrehajtani a világ akaratát”.

Évtizedek alatt kitermelődött egy átlagon felüli generáció. A szakmájukat kitűnően értő széles látókörű emberek, a humanista elvek hívei, a különböző felelős beosztásban dolgozó közgazdászok, üzletemberek együttesen képezték a mozgalom gerincét. Azóta a már tekintélyes intézmény embereit kormánykörökben is szívesen fogadták.

A Washingtoni Központi iroda bejárata felett a kétszáz évvel ezelőtti HUMANITAS feliratú földgömb képét helyezték el. Tisztelettel adóztak az annak idején a humanista célokért küzdőknek. Meggyőződésük szerint az akkori mozgalom életre keltésére van szükség. Ennek ellenére új kezdeményezést követeltek.

A Központ tagjai emlékeztek az ismeretlen levélíróra, aki arra hívta fel a figyelmet, hogy szerte a világon szellemi értékek rejtőznek az agyakban... Mit sem ér azonban az ismeretlenségben levő bármennyire okos ötlet.

Szükség van azok felkutatására és ismertetésére. Kívánatos lenne az együttes elemzés, hátha megszívlelendő javaslatok születhetnének. A

tallózást felkészült gárda készítette az érdekes cikkekből. Értékes gyűjtemény alakult ki, ami a jövőt szolgáló, érvek meggyőző alátámasztását szolgálta.

Nem támaszkodtak csak a saját tulajdonukban lévő írásos anyagokra. A számba jöhető intézményektől körlevéllel kérték a jövő problémáival foglalkozó cikkeket. Találtak elmélkedéseket, amelyekből sugárzott a jövő iránti aggodalom. Az évek során érkezett levelek, hasznos javaslatok bővítették a humanisták kollekciónját.

A kötetlen, sokszor bizalmas diszkurzusok új megvilágításban tárják eléjük feladatukat. Egyetértettek abban, hogy a különböző világkonferenciák jegyzőkönyveiben egyes résztvevők önálló gondolatai is szerepeltek. Tudvalevő, hogy kormánykörökben is vannak illusztris személyiségek, akik tétlenül szemlélik a világ tragikus helyzetét.

Meglepő állítása volt az egyik „benfentesnek”. Szerinte még a két-száz milliárdosok társaságában is vannak néhányan, akik nyugtalanul veszik tudomásul az elrettentő híreket. Sem a világpolitika, sem a belső helyzet tekintetében nem egységes az álláspontjuk. Még családon belül is előfordul a nézetkülönbség.

H.G. Wells is ír erről a jelenségről. Tovább szöve utópisztikus gondolatait jövőbe látását kiáltványban fogalmazza meg. „Üljenek le a hatalmasok a nagy kerek asztalhoz, mert csak ezeknek áll módjukban a világon konstruktív változásokat megteremteni.

Az is világos, hogy a legnagyobb hatalom a nagyipari vezérek, a pénzarisztokrácia kezében van. Tehát csak ezek változtathatják meg az emberi élet irányát, senki más”.

A hatalmasok sehol a világon nem fognak leülni a kerek asztalhoz. Akkor sem, ha akár egy tragikus esemény kényszerítené őket. Se terük, se elképzelésük nincs egy szükséges változás kezdeményezésére. Hatalmasokról ír Wells, de azóta a világon több hatalmi réteg alakult ki. Bizonyára kilátástalan a wellsi elképzelés, véleményét mégis figyelembe kellene venni.

A humanisták kísérletei a jövő tennivalóit számításba véve nem voltak haszontalanok. Gazdagabbá tették arzenáljukat. Megértették, hogy most bevehetetlen sziklafalba ütköztek. Néhány lehetőség reménye alakult ki mégis.

Kutatásaik folyamán tapasztalták, hogy léteznek illusztris személyiségek, akik közelállnak a hatalmasokhoz. Ezeket kell megtalálni és a kor problémái iránt érdeklődőkkel megfelelő kapcsolatot létesíteni.

Többszöri találkozás alkalmat adhat a humanista elvek megismertetésére. Nyomós érvek hangoztatásával elérhetik, hogy a mozgalom céljával, a kitűzött perspektívákkal egyetérthetnek. Sikerülhet őket arra bírni, hogy egy-egy „hatalmas” ember szakértőivel ismertessék kezdeményezésük lényegét.

Konzultációk folytatása esetén - mint „elő őrsöket” tekintve őket - terjesszék elő elképzeléseiket. Elsősorban hangsúlyozzák, hogy a humanisták törekvése a fennálló társadalmi rend érintetlenül hagyásával, az észszerű változásokat a világon fokozatosan megvalósítani. Valószínűleg egyetértenek azzal, hogy szükség van reform-folyamatokra. Az alapos érvekkel alátámasztott kezdeményezés meglepő eredményeket még nem hozhat. Ugyanakkor alig cáfolható, hogy egy passzív álláspont állandóan növelné a világ ismert gondjait.

Ezt a kezdeményezést elsősorban az USA-nak kell végezni. Világhatalmuk már többször bebizonyította, hogy járatlan utakon végighaladva a népben rejlő tudással, alkotóképességgel mennyi sikert értek el az amerikaiak életében.

Egy kedvező fogadtatás máris kinyithatja a hatalom egy-egy „kapuját” és példát adhat követelésükre.

A kezdeményező humanisták és a velük egyetértő ismert személyiségek elképzeléseinek majdani megvalósítását már az utódaikra bíznák. Ők hivatottak a jövő útját, minden nehézség leküzdésével végigjárni.